

населення яке залишилось на тимчасово окупованих територіях й досі є неконкретизованою законодавцем категорією, яка належить до постраждалих внаслідок збройної агресії проти України. Чинне законодавство закріплює розгалужені способи та рівні забезпечення прав та законних інтересів ВПО[3], дітей, які постраждали в наслідок збройних конфліктів[4], осіб з інвалідністю внаслідок поранень[5] і т.п., що складно вважати раціональним вирішенням даного питання. Вище вказана прогалина у чинному законодавстві призводить до унеможливлення комплексного підходу для їх підтримки та захисту.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

2. Офіс Генерального Прокурора України [Електронний ресурс]. URL : <https://www.gp.gov.ua/>.

3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII : станом на 30 груд. 2023 р.

4. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III : станом на 5 жовт. 2023 р.

5. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII : станом на 1 січ. 2024 р.

Олена ФРОЛОВА,

кандидат юридичних наук,

професор кафедри правоохоронної
та антикорупційної діяльності

Навчально-наукового інституту права

імені князя Володимира Великого

ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

МЕХАНІЗМ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Будь-яке суспільно небезпечне діяння є актом поведінки людини, що включає два «базових» складники: 1) цей акт поведінки має включати свідомо-вольові процеси – як внутрішній (суб'єктивний) складник; 2) свідомо-вольові процеси мають “піддаватись” зовнішній об'єктивізації (об'єктивний складник) – виражатись у своїх зовнішніх проявах та вносити негативні зміни в навколишній світ, «фрагменти» якого підлягають кримінально-правовій охороні. Обидва складники суспільно небезпечного діяння визначаються в кримінальному праві за допомогою своїх основних «показників»:

– механізму впливу діяння на об'єкт кримінально-правової охорони, завдяки якому (впливу) об'єкт кримінально-правової охорони “перетворюється” на об'єкт кримінального правопорушення;

- способів та засобів вчинення такого діяння;
- механізму шкоди, що утворюється в об'єкті кримінально-правової охорони та враховується у відповідних частинах та елементах складу кримінального правопорушення (передусім в об'єкті кримінального правопорушення та наслідках або, іншими словами, суспільно небезпечних наслідках вчиненого діяння);
- особливості свідомо-вольових процесів у психіці людини, що об'єктивізуються у діянні та використовуються для спрямування діяння на відповідні об'єкти кримінально-правової охорони;
- наявність в людини деяких інших властивостей, що «вмикають» роботу зазначеного механізму (наприклад, такі властивості можуть пов'язуватись з тим, що особа раніше вже вчинила конкретне діяння).

Саме набір цих основних «показників» дозволяє відрізнити суспільно небезпечне посягання, що є кримінальним правопорушенням, від інших видів суспільно небезпечних посягань (передусім від тих, що вчиняються неосудними особами та особами, які не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність). Так, при вчиненні кримінального правопорушення об'єктивізація у діянні людини її свідомо-вольових процесів набуває характеру негативного ставлення до конкретних об'єктів кримінально-правової охорони, а при вчиненні суспільно небезпечних діянь, що не є кримінальними правопорушеннями, може і не набувати характеру негативного ставлення в силу неосудності людини або недосягнення віку кримінальної відповідальності [1, с. 20-98]. Можливі й інші приклади: конкретні ознаки суб'єкта фармацевтичної діяльності враховуються у механізмі впливу відповідного діяння на саму фармацевтичну діяльність певного виду як на об'єкт кримінально-правової охорони, або обов'язкові ознаки фармацевтичного працівника враховуються при визначенні спеціального суб'єкта у певних складах кримінальних правопорушень, що посягають на фармацевтичну діяльність.

По-друге, для того, щоб об'єкт кримінально-правової охорони «перетворився» на об'єкт кримінального правопорушення, потрібно встановити всі основні «показники» суспільної безпеки, що названі вище. Це дозволяє з'ясувати місце соціальних цінностей, на які посягає певне суспільно небезпечне діяння, в тій ієрархії, яка характерна для національної системи кримінально-правової охорони та яка зумовлює визнання цих соціальних цінностей об'єктом кримінально-правової охорони [2, с. 108-150; 3, с. 37].

По-третє, негативні зміни, що утворюються в об'єкті кримінально-правової охорони, «перетворюють» його на об'єкт кримінального правопорушення [1, с. 73-103]. В літературі, присвяченій кримінально-правовій охороні здоров'я, відзначається, що зміни, які відбуваються «всередині» такого об'єкта, мають бути не будь-якими, а саме негативними [4].

По-четверте, об'єкт кримінально-правової охорони та об'єкт кримінального правопорушення потрібно відмежовувати від поняття об'єкта

посягання. Об'єкт посягання є узагальнюючим поняттям, яке означає, що в об'єкті кримінально-правової охорони відбулись певні негативні зміни саме в результаті впливу на них суспільно небезпечного діяння незалежно від того, чи є воно кримінальним правопорушенням або вчинене неосудною особою чи особою, яка не досягла віку кримінальної відповідальності.

По-н'яте, негативні зміни утворюються при впливі діяння на фармацевтичну діяльність, а відтак, остання може виступати як об'єктом кримінально-правової охорони (до моменту утворення цих змін, коли вплив ще не відбувся), так і об'єктом посягання та об'єктом кримінально-правової охорони (зокрема, коли вплив відбувся і посягання на фармацевтичну діяльність потягло утворення відповідних негативних змін).

Отже, зазначений вплив діяння можливий кількома способами. Якщо виділення цих способів здійснювати за критерієм структурного елемента діяльності (відносин), то ці способи впливу можна «представити» наступним чином:

- 1) шляхом впливу на суб'єктів певної діяльності, який характеризується фізичними, психічними, економічними, організаційними властивостями та ін.;
- 2) шляхом впливу на предмет певної діяльності, яка здійснюється відповідними суб'єктами;
- 3) вплив на соціальний зв'язок між учасниками певної діяльності, внаслідок якого відбувається розрив соціального зв'язку.

Найбільш типовими варіантами цього (третього) способу впливу вважається:

- а) зміна особою свого соціального статусу шляхом виключення себе із складу суб'єктів певної діяльності,
- б) видання акта реалізації або застосування норми права;
- в) утримання від здійснення певної поведінки (як прояв пасивності), пов'язане з невиконанням особою обов'язків, покладених на неї певним нормативним актом або наявністю певного правового статусу як суб'єкта певної діяльності [3, с. 39-40].

Прикладом першого типового варіанту є «використання коштів, здобутих від незаконного обігу ... сильнодіючих лікарських засобів», передбачене ч. 1 ст. 306 КК, або «порушення встановленого порядку державної реєстрації лікарських засобів» (ч. 1 ст. 231-2 КК), прикладом другого варіанту – «виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут завідомо фальсифікованих лікарських засобів ... вчинені ... фармацевтичним працівником, або за допомогою інформаційних систем» (ч. 2 ст. 321-1 КК) або фальсифікація результатів доклінічного вивчення, клінічних випробувань лікарських засобів (ч. 1 ст. 321-2 КК), а прикладом третього варіанту – «невиконання чи неналежне виконання ... фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення» (ч. 1 ст. 140 КК).

Якщо ж при виділенні способів впливу враховувати особливості

механізму утворення негативних змін у соціальних цінностях, взятих під кримінально-правову охорону, то вони можуть бути визначені як:

1) зовнішній вплив на соціальні цінності, що здійснюється особами, які не є суб'єктами (учасниками) відповідної діяльності, але цей вплив тягне за собою негативні зміни соціальних цінностей, взятих під кримінально-правову охорону;

2) внутрішній вплив, що здійснюється особами, які є суб'єктами певної діяльності та здійснюється шляхом невиконання або неналежного виконання покладених на них обов'язків [3, с. 40].

Стосовно фармацевтичної діяльності як об'єкта кримінально-правової охорони, то прикладом зовнішнього впливу на неї може бути «виробництво фальсифікованих лікарських засобів», передбачене ч. 2 ст. 321-1 КК, або «неналежне виконання ... фармацевтичним ... працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного ставлення до них» (ч. 1 ст. 131 КК). Прикладом внутрішнього впливу на фармацевтичну діяльність (тобто особою, яка є її суб'єктом) може бути «порушення встановлених правил виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, відпуску, обліку, перевезення, пересилання ... сильнодіючих лікарських засобів», передбачене ч. 1 ст. 321 КК, а також «умисне порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань лікарських засобів, фальсифікація їх результатів» (ч. 1 ст. 321-2 КК).

---

1. Берзін П. С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення: монографія. К.: Дакор, 2009. 736 с.

2. Берзін П. С. Суспільна небезпечність діяння: загальна характеристика. Альманах кримінального права: збірник статей. Вип. 1 / Відповід. ред. П. П. Андрушко, П. С. Берзін. К.: Правова єдність, 2009. С. 108-150.

3. Волинець Р. А. Кримінально-правова охорона фондового ринку: сучасний стан та перспективи вдосконалення: монографія. Київ: ВД Дакор, 2018. 452 с.

2. Публічне здоров'я як об'єкт кримінально-правової охорони: що пропонують автори проекту Кримінального кодексу України? Аптека. UA. 2021 (7 червня). № 22 (1293). URL: <https://www.apteka.ua/article/597421>.